

Od Redakcji

Tytuł tomu *Kryzys miasta jako wspólnoty? (Urban Community in Crisis?)* nawiązuje do zespołu wartości od zarania dziejów związanych z ideą miasta jako projektu struktury otwartej i równocześnie pewnego rodzaju wspólnoty politycznej opartej na dziedzictwie starożytności, które okazało się niezwykle twórcze i inspirowane dla rozwoju współczesnej miejskiej cywilizacji. W dobie dynamicznej urbanizacji i globalizacji, oraz konfliktów o przestrzeń, szczególnego znaczenia nabierają pytania o nowy rodzaj wspólnoty miejskiej, o nowe i zdekonstruowane formy życia wspólnotowego.

W części I pt. *Wokół miejskich wspólnot* oddajemy głos Autorkom i Autorom, którzy podejmują dyskusję o wspólnocie jako złożonym i wieloaspektowym projekcie socjologicznym. Krzysztof Frysztacki, Anna Śliz i Marek S. Szczepański, Bohdan Jałowiecki, Maciej Kowalewski oraz Ewa Rewers w różnym zakresie nawiązują do współczesnych ontologicznych koncepcji wspólnot miejskich, takich jak: *community lost*, *community saved*, *community liberated*, *community mislaid* czy *community imagined* (Wellman, Potter 1999; Delanty 2003; Hunter 2008), wskazując przy tym na specyfikę miast Europy Środkowo-Wschodniej.

Miasta to złożony i wieloparadygmatyczny system zależności i czasoprzestrzeni, system emergentny, ewoluujący nieliniowo, według różnych prędkości, porządków i strategii. To sieć przepływów, połączeń i punktów styku w przestrzeni fizycznej. Od wieków ośrodki miejskie stanowiły przestrzeń gry interesów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych. Pojawia się kolejne pytanie: w jakim kierunku będą dalej zmierzać i rozwijać się miasta? Miasta w dobie globalizacji, zwłaszcza europejskie, wspólnie zaczynają rozwiązywać problemy ponad granicami, takie jak kwestie ochrony środowiska, degradacja środowiska zbudowanego (*built environment*), społeczne rozwarstwienie, symboliczne zawłaszczanie przestrzeni publicznych, imigracje i in., z którymi państwa sobie nie radzą. Jaką rolę do odegrania mają zatem współczesne ośrodki miejskie przy założeniu, że lepiej odzwierciedlają problemy współczesnego świata niż państwa?

W tym kontekście w literaturze światowej zarysowują się dwa opozycyjne stanowiska. Z jednej strony Saskia Sassen (2006) oraz Benjamin R. Barber (2013)

wyraźnie wskazują na miasta jako struktury znacznie skuteczniej wypełniające funkcje związane z zaspokajaniem potrzeb aniżeli współczesne państwa. Barber (2013: 5) sugeruje nawet, że gdyby rządzili prezydenci miast, to zamiast polityki i ideologii mielibyśmy większe szanse na „cud obywatelskiej globalności”. Jednakże inni (np. Therborn 2013) twierdzą, że aktualna pozycja miast globalnych jest efektem ich przynależności do silnych struktur państwowych. Innymi słowy, w myśl tego poglądu to państwa napędzają siłę miast, a nie miasta siłę państw.

Miasta stanowią środowisko życia dla ponad połowy mieszkańców świata. Nowe technologie umożliwiają zbiorową komunikację w czasie rzeczywistym i wirtualnym oraz wytwarzają wzory organizacji przestrzeni oparte na wielofunkcyjności miejsc i ich elastyczności pozwalających na szybką adaptację do kolejnych wymogów czy przewyżczanie ograniczeń. Istotę procesu globalizacji stanowi odprzeźrenienie relacji gospodarczych, społecznych i kulturowych. Globalizacja działa aktywnie również na polu kultury miejskiej, obejmując swoim zakresem kwestię przynależności i tożsamości, a także zagęszczenie relacji międzynarodowych, rynek lokacji, na którym miasta występują jako produkty. W części II pt. *W stronę rozszerzonej wspólnoty* do tych zagadnień nawiązują w swoich tekstach Małgorzata Dymnicka i Paweł Starosta, Anna Karwińska, Jacek Gądecki, Mateusz Błaszczyk i Dawid Krysiński. Zjawisko to rodzi kolejne pytanie o rolę nowych „protez” komunikacyjnych jako narzędzi zarządzania miastami. Równocześnie jednak owe środki komunikacji i generalny wzrost zasobności umożliwiają to, co Anthony Giddens (1990) nazywał jednoczesnością związków terytorialnych w trakcie określonego cyklu życia jednostki w dobie ponowoczesności. W problematykę istnienia, ujawniania się i roli miejskich wspólnot na różnych poziomach zbiorowości i w różnych kontekstach kulturowych wpisują się teksty Stanisława Kłopoty i Pawła Trojanowskiego, Katarzyny Kajdanek, Jarosława Załęckiego oraz Magdaleny Łukasiuk.

Miasta od wieków stanowią przestrzeń wymiany idei i kształtowania polityki kulturalnej. Ekonomiczna wykładnia świata narzuca pewien typ ładu pozorującego „przestrzenie dla ludzi”. Proces ten prowadzi do stylizacji na „autentyczność”, „tradycję” czy „wspólnotę wyobrażoną” dla nowych użytkowników potrzebujących tożsamości i identyfikacji przestrzennych *ad hoc*. W części III zatytułowanej *Praktyki wspólnotowe w ponowoczesnym mieście* przedstawiamy serię artykułów z pytaniami o nowe i stare przestrzenie tożsamości oraz nowe praktyki uwspólniające. Do tego wątku – chociaż z różnych perspektyw – nawiązują artykuły Marty Klekotko, Marty Smagacz-Poziemskiej, Tomasza Nawrockiego i Krzysztofa Bierwiazconka. Kwestię integracji społecznej mieszkańców miasta poprzez uczestnictwo w kulturze omawia artykuł Jacka Pluty. Próbę uchwycenia świadomościowych odniesień do kwestii tożsamości w stosunku do miasta przemysłowego zawiera tekst Agnieszki Michalskiej-Żyły.

Jak twierdzi Richard Sennett (2009: 486), „logika *Gemeinschaft* doprowadzi z czasem do tego, że wspólnota będzie nabierać coraz bardziej lokalnego charakteru. To właśnie zaszło w ostatnim półwieczu. Wspólnota stała się zarówno emocjonalnym wycofaniem się ze społeczeństwa, jak i terytorialną barykadą wewnątrz miasta”. Mieszkańcy miasta w czasach indywidualizmu i społecznej atomizacji wciąż poszukują nowych form życia wspólnotowego. Odnajdywanie ich w miejskich strukturach wiąże się z niesłabnącą rolą samego miasta jako katalizatora zmian, materialnego wsparcia dla współczesnych praktyk społecznych. Natrafiamy coraz częściej, na co wskazują Autorki i Autorzy, na nieodosobnione przykłady świadczące o rozwoju wartości opartych na wspólnotowym modelu przynależności. Dostrzegają oni również problematyczność wyjścia poza poziom niewielkich grup czy indywidualnie pojmowane cele oraz interesy. Czy zatem, inspirując się przemyśleniami Andrzeja Ledera (2014: 39), gdy „próbujemy przeskoczyć na wyższy poziom, na którym trzeba mediuować pomiędzy sprzecznymi pragnieniami, wizjami czy interesami”, pozostaje nam jedynie do dyspozycji „bardzo mgliste, konserwatywne imaginarium”, czy może już coś więcej?

Oddajemy w ręce Czytelniczek i Czytelników tom poświęcony miastu widzianemu przede wszystkim z perspektywy tworzenia miejskich wspólnot poprzez działania oddolne i projektowe. Przytoczone w tomie refleksje i przykłady pokazują, że chociaż każda próba interpretacji idei miasta jako wspólnoty jest skazana na arbitralność, to różne stanowiska i poglądy Auterek i Autorów artykułów w istocie się przenikają i pozostają – jak zauważa Andrzej Majer – w pewnym sensie „we wspólnej, unifikującej ramie » nauk o mieście«” (Majer 2014: 8).

Małgorzata Dymnicka
Paweł Starosta

Literatura

- Barber B., 2013, *If Mayors Ruled the World. Dysfunctional Nations, Rising Cities*, New Haven: Yale University Press.
- Delanty G., 2003, *Community*, London: Routledge.
- Giddens A., 1990, *The Consequences of Modernity*, Cambridge: Polity Press.
- Hunter A., 2008, *Contemporary Conceptions of Community* [w:] R.A. Canaan, C. Milofsky (eds.), *Handbook of Community Movements and Local Organizations*, New York: Springer.
- Leder A., 2014, *Wspólnota w czasach indywidualizmu* [w:] B. Świątkowska (red.), *My i oni. Przestrzenie wspólne. Projektowanie dla wspólnoty*, tłum. K. Golimowska et al., Warszawa: Fundacja Nowej Kultury Bęc Zmiana.
- Sassen S., 2006, *Territory. Authority. Rights*, Princeton: Princeton University Press.

- Sennett R., 2009, *Upadek człowieka publicznego*, tłum. H. Jankowska, Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.
- Therborn G., 2013, „Global cities”. *World Power, and the G20 Capital Cities* [w:] K. Fujita (ed.), *Cities and Crisis. New Critical Urban Theory*, London: Sage.
- Wellman B., Potter S., 1999, *The Elements of Personal Communities* [w:] B. Wellman (ed.), *Global Village*, Boulder: Westview Press.